

подальшого вивчення потребує модель ефективної комунікації між вчителями та учнями за Томасом Гордоном.

Література:

1. Gordon Th. P. E. T. Teacher effectiveness training. – New York: Three Rivers Press, 2003, 365p.
2. Бутенко Н. Ю. Комунікативна майстерність викладача: навч. посібник/ Н. Ю. Бутенко. – К. : КНЕУ, 2005. – 336с. ISBN 966-574-700-2.
3. Волкова Н. П. Педагогічні комунікації: навчальний посібник/ Н. П. Волкова. – Дніпропетровськ: РВВ ДНУ, 2002. – 90с.
4. Данилова Г. С. Професіоналізм педагога на порозі третього тисячоліття / Освітнянські відомості: науково-методичний журнал. - №4. – 2002. – С. 2-4.
5. Кремень В. Філософія освіти XXI століття / Шлях освіти. - №2. – 2003. – С. 2-5.
6. Ягупов. В. В. Педагогіка [Текст] : навч. посібник / В. В. Ягупов. - К. : Либідь, 2003. - 559 с. - ISBN 966-06-0251-0.
7. Glasser William. The Quality School: Managing Students Without Coercion. - Harper and Row, 1990. – 171p.
8. Tauber Robert. Classroom Management: Sound Theory and Effective Practice. - Westport, Conn. : Bergin & Garvey, 1999. – 339p

УДК: 37 (09)(477)

Кузьменко Н. М.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, факультет психології, к.пед.н., доц., докторант

І. П. ЛЬВОВ ПРО САМОСТІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТІВ ІЗ КНИГОЮ

У статті проаналізовано тези і конспект лекції доцента І. П. Львова на тему: „Про самостійну роботу студентів із книгою”, в якій досвідчений педагог обґрунтовує типологію читачів і дає рекомендації студентам як працювати з текстом.

Ключові слова: студент, викладач, навчально-виховний процес, конспект, план, тези, підручник

В статье проанализировано тезисы и конспект лекции доцента И. П. Львова на тему: „О самостоятельной работе студентов над книгой”, в которой опытный педагог обосновывает типологию читателей и дает рекомендации студентам по работе над текстом.

Ключевые слова: студент, преподаватель, учебно-воспитательный процесс, конспект, план, тезисы, учебник.

In the article theses and compendium of lecture of the associate professor I. P. L'vov are analysed on a theme: „About independent work of students with a book” in which experimental teacher bases typology of readers and gives recommendations to the students how to work with a text.

Keywords: student, teacher, educational-educating process, notes, plan, theses, textbook.

Актуальність дослідження. В умовах сьогодення обґрунтуванню теоретико-методологічних засад вітчизняної педагогіки значно сприятимуть аналіз, узагальнення, систематизація та творче використання кращих традицій української педагогіки. При цьому ідеї науковців минулого будуть мати істотне значення для розвитку педагогічної науки і практики на сучасному етапі. Проте, і сьогодні залишається недостатньо вивченою спадщина багатьох вітчизняних педагогів: Х. Алчевської, Г. Ващенко, Б. Грінченка, І. Стешенко. Значний дослідницький інтерес представляє педагогічна та наукова діяльність Івана Петровича Львова, який 57

років свого життя присвятив педагогічній і науковій діяльності в Чернігівській духовній семінарії та в Чернігівському педагогічному інституті.

І. П. Львов народився 29 (16 за ст. стилем) серпня 1879 року в м. Юр'івці Костромської губернії (нині – Іванівської області Російської Федерації). Вищу освіту отримав у Казанській духовній академії на відділенні російської мови та літератури, де, крім базових дисциплін, вивчав також латинську мову, історію давньоримської літератури, історію західноєвропейської літератури, англійську мову, логіку, психологію, філософію та історію філософії, педагогіку. „У своїх заняттях я особливо багато приділяв часу вивченню латини, психології, філософії та історії філософії, оскільки готував себе до викладацької діяльності” [10, арк. 129], – писав він у спогадах. Як бачимо, вибір професії був свідомим і продуманим. Під час навчання в академії майбутній педагог був вражений творами М. В. Гоголя. Це захоплення визначило в подальшому місце проживання І. Львова – місто Чернігів, адже М. Гоголь навчався у Ніжинській гімназії вищих наук князя Безбородька на Чернігівщині. Упродовж 1904 –1919 рр. І. Львов викладав філософію, логіку, дидактику і психологію у Чернігівській духовній семінарії, а потім продовжив педагогічну діяльність у Чернігівському вищому навчальному закладі, який на початку становлення протягом кількох років змінював і назву, і статус, і внутрішню структуру. Під час Другої світової війни І. Львов, перебуваючи в евакуації в Таджикистані, займався викладацькою діяльністю у Сталінобадському (нині – Душанбінському) державному педагогічному інституті ім. Т. Г. Шевченка. У вересні 1944 року повернувся до Чернігова, де плідно працював як науковець, педагог і методист У 1947 р. І. Львову було присвоєно вчене звання доцента. Викладав педагогіку і психологію в Чернігівському учительському, а згодом – педагогічному інституті. Останні шість років своєї викладацької діяльності в чернігівському вузі очолював кафедру педагогіки. У 1958 р. І. Львов за станом здоров'я вийшов на пенсію (на той час йому виповнилось 79 років).

Метою нашої статті є аналіз методичної діяльності Івана Петровича Львова, життєвий і професійний шлях якого – взірець для нинішніх викладачів вищої школи.

У Державному архіві Чернігівської області виокремлено особовий фонд І. Львова, в якому зберігається 115 одиниць різних матеріалів. Контрольні аркуші перегляду справ свідчать про те, що науково-педагогічна спадщина І. Львова маловивчена. До сьогодні у наукових публікаціях зустрічаємо лише поодинокі розвідки стосовно означеної проблеми [11, С. 91-92]. Окремі ж матеріали з особового фонду педагога нами досліджені вперше.

Плідна науково-педагогічна, методична та громадська діяльність І. Львова представлена у фонді найбільшою кількістю документів. Відомий педагог залишив чимало напрацювань з теорії і практики навчання й виховання. Актуальними донині залишаються „Методичні вказівки до викладання деяких питань логіки в середній школі” [1], матеріали лекції „Форми і методи організації та проведення випускних іспитів”, „К. Д. Ушинський як психолог” [7], матеріали до лекції „Про дружбу й товаришування серед учнів” [9]. Цінними, на нашу думку, є досі ще ніким не досліджені документи, в яких представлені напрацювання І. Львова в галузі психології [2; 3; 4; 5; 6; 8; 10]. Об'єктом дослідження нашої статті є тези і конспект лекції педагога „Про самостійну роботу студентів із книгою” [8].

Не секрет, що сьогодні, у вік розвитку інформаційних технологій, книга у списку джерел інформації нерідко займає останні позиції. Так само, як століття тому, у І.

Львова виникла необхідність прочитати слухачам лекцію на означену тему, так і сьогодні, потреба у нагадуванні правил роботи з книгою знову на часі. Причини лише різні.

І. П. Львов робив доповідь на виробничій нараді Чернігівського учительського інституту про організацію самостійної роботи студентів історичного факультету. На основі інформації викладачів історичних дисциплін (С. Марченко, М. Подпригорщук, М. Сиротенко) він зміг виділити такі форми організації самостійної роботи студентів: літературне оформлення лекції; порівняння хронології таблиць з історії; креслення історичних карт; на практичних заняттях демонстрація першоджерел („Русская правда”, „Літопис Нестора”); документів, читання історичної хрестоматії з історії давнього світу, підготовка до відповіді на питання на визначену тему, винесену на семінарські заняття; підготовка до колоквиуму, на якому перевірялися не тільки теоретичні знання, але і вміння використовувати їх на практиці; консультації, на які запрошувались окремі студенти для перевірки рівня знань; гурткова робота і т. д.

Аналіз інформації викладачів історичних дисциплін Чернігівського учительського інституту щодо організації самостійної роботи студентів дав можливість І. Львову зробити висновок про необхідність вчити студентів конспектувати лекції, читати рекомендовану літературу, оформляти свій конспект. На цей вид роботи І. Львов пропонував виділяти час, особливо на початку навчального року, в перший тиждень занять. Він рекомендував студентам вправи з читання книг, конспектування прочитаного.

І. Львов висловився критично про проведені заняття викладачами історичних дисциплін, назвавши їх простим переглядом документів і слуханням коментарів, порадив такі методи лише фрагментарно використовувати під час лекції. Досвід роботи викладачів історичних дисциплін щодо самостійної роботи студентів надихнув І. Львова на теоретичний аналіз цієї проблеми, що й стало причиною написання тез і тексту лекції „Про самостійну роботу студентів із книгою” [8].

У передмові до тексту лекції автор нагадує про те, що викладання у вищій школі відбувається переважно лекційним способом, а лекція, за висловом академіка І. Кьолера, якого цитує І. Львов, „найбільш лінивий спосіб повідомлення знань на сучасному науковому рівні великій кількості людей” [8, арк. 5]. І одразу ж пояснює, що лекцію називають дешевим способом повідомлення знань стосовно економії часу слухачами, а не з позиції її меншовартості у порівнянні з іншими формами подання знань. На лекції викладач виділяє відповідною інтонацією головні положення, відділяє їх від другорядних деталей, розповідає про шлях підтвердження наукових істин, акцентує увагу слухачів на останніх наукових досягненнях, відображаючи їх в ґенезі, вчить критично оцінювати об'єкт обговорення. Проте, лекційний метод викладання має також і іншу, менш привабливу сторону. На думку І. Львова, головний недолік лекції як форми організації і методу навчання – відносна пасивність слухачів. Слідкувати під час лекції за чужими думками, навіть розуміти їх і засвоювати – цього недостатньо. Для справжнього учіння характерна самостійність. І. Львов порівнював слухача на лекції з амфорою, котра під високим тиском наповнюється науковими положеннями і фактами. Цей матеріал нерідко залишається неопрацьованим і незасвоєним. Кожна людина, вважаю досвідчений педагог і методист, повинна бути найактивнішим фактором у власній освіті і багато працювати над собою. З метою свідомого засвоєння і закріплення знань, студенти, крім слухання лекцій, повинні самостійно

працювати в лабораторіях і кабінетах, проводити практичні заняття і працювати з книгою і, загалом, з будь-яким іншим видом друкованого слова.

Головне завдання, яке ставив перед собою автор лекції, – ознайомити слухачів із раціональним, діловим користуванням книгою. І. Львов вважав, що книга відіграє важливу роль у розвитку мислення і культури мовлення. Читачів він поділяв на чотири групи. Представників першої групи цікавить лише процес читання, озвучування надрукованих слів, без встановлення зв'язку між ними, без розуміння прочитаного, і навіть, без бажання щось зрозуміти. Таких читачів І. Львов порівнював із гоголівським Петрушкою з поеми „Мертві душі” і вважав, що їх дуже мало, проте вони є, і з ними потрібно працювати. В умовах сьогодення до цієї групи можна віднести хіба що маленьких читачів, які тільки вчаться читати.

Другу групу представляють читачі, які люблять легку книгу (пригодницьку літературу, романи кримінального характеру, гостросюжетні розповіді), яку читають лише задля розваги. У сучасному українському суспільстві це досить поширена категорія читачів.

Представники третьої групи, як вважав педагог, читають не тільки книги легкого змісту. Навпаки, їм цікава серйозна, наукова література, новинки сучасних книгарень. Однак інтерес представників виокремленої групи до літератури має сумнівний характер, оскільки книга їх цікавить передовсім як матеріал для розмови в колі друзів з метою демонстрації своєї обізнаності. Для характеристики такого типу читачів І. Львов наводить цитату із творів М. Некрасова:

"Что ему книга последняя скажет,
То ему на душу сверху и ляжет" [8, арк. 9].

Такий читач під маскою чужих теорій та уривків і цитат з художньої літератури почасти приховує свою розумову убогість і відсутність власного продуманного світогляду.

І, насамкінець, четвертий тип читачів: це ті, хто прагне знань, і тому ставить до книги серйозні вимоги. Вони читають вдумливо, критично оцінюють висловлені автором думки, порівнюючи їх із власними роздумами. Представники цієї групи читачів шукають у книзі знання для особистого і фахового розвитку [8, арк. 10].

Надалі всі рекомендації по роботі з книгою Іван Петрович Львов адресував читачам, які представляють виокремлену ним четверту групу реципієнтів.

Насамперед читач повинен бути елементарно грамотним, володіти навичками правильного, усвідомленого й виразного читання. Він мусить уміти користуватися словником іншомовних слів та словником термінів і, зокрема, філософським словником.

Читач, на думку І. Львова, повинен шукати в книзі відповідь на певне питання, виконання завдання, мати конкретну мету. І робити це поступово, що дасть можливість швидко зорієнтуватися у змісті книги, статті, а також зрозуміти її логічну структуру і критично проаналізувати прочитане.

Як читати книгу? З чого починати? І. Львов рекомендував насамперед попередньо ознайомитися з книгою: вивчити вихідні дані (автор, назва, рік видання, видавництво, наклад). У лекції „Про самостійну роботу студентів із книгою” педагог детально пояснював значення цих відомостей. Якщо автор є одним із відомих учених і керівників наукових установ чи навчальних закладів, то його книга набуває особливої ваги. Назва книги вказує на важливість і значення питання, яке розкривається. І. Львов проаналізував різні підходи до вибору назви книги: а) іноді

автори свідомо вибирають таку назву, яка не розкриває змісту книги, з метою зацікавити читача; б) у назві книги автори не повністю відображають її зміст, а тому назва містить підзаголовок; в) найзручнішим варіантом для читача є вибір назви книги, в якій розкривається не тільки зміст книги, але й позиція автора стосовно предмету розмови [8, арк. 11]. Рік виходу книги може свідчити про її новизну, а також про те, що в ній виправлено і доповнено у порівнянні з попереднім виданням. Важливим доказом актуальності книги та інтересу до неї читачів є наклад.

Наступним етапом прочитання книги є ознайомлення із передмовою, вступом, а також із змістом. У передмові автор, звертаючись до читача, називає мету написання книги та поставлені завдання. У вступі в загальних рисах описуються межі дослідження, історія та розвиток питання. У змісті відбувається поділ досліджуваного матеріалу на частини (розділи, параграфи тощо), і читач отримує відомості про обсяг і порядок викладу, головні й другорядні питання.

Важливими складовими книги є іменний та предметний покажчики, бібліографія. Іменний та предметний покажчики зазвичай містяться в кінці книги і дають можливість отримати довідки про конкретні сторінки книги, на яких згадується чиясь ім'я або трактується те чи інше питання. Список використаних джерел (бібліографія) в кінці книги або іноді в кінці кожного розділу можуть зекономити час для пошуку необхідної інформації та допомогти читачеві глибше зрозуміти питання.

І тільки після попереднього ознайомлення з книгою, вважає І. Львов, читач може приступати до безпосереднього ознайомлення з її змістом [8, арк. 12]. Процес читання складається з трьох взаємопов'язаних моментів: сприйняття, запам'ятовування і розуміння матеріалу. Названі компоненти читання нерозривні і становлять єдине ціле. Сприйняття, запам'ятовування і розуміння один одного обумовлюють, підсилюють і доповнюють. Читаючи книгу, ми одночасно і запам'ятовуємо і усвідомлюємо прочитане. Звісно, якщо йдеться про читачів четвертої групи (за типологією І. Львова). Не може бути й мови про запам'ятовування прочитаного, якщо читач не сприймає текст книги. Так само не може бути розуміння без сприйняття і запам'ятовування прочитаного. З іншого боку, процес розуміння обумовлює швидкість сприйняття тексту і містить запам'ятовування.

Способи сприйняття тексту І. Львов поділив на два види: зорове і зорово-слухо-рухове сприйняття. Перший вид часто використовується у практиці і полягає в читанні мовчки, про себе, коли читач слідкує за текстом тільки очима, сприймає його тільки зором. Зорово-слухо-рухове сприйняття тексту – це читання книги вголос; тут задіяні і зір, і слух, і рух мовного апарату (язика, губ, голосових зв'язок). І. Львов розмірковував над вибором сприйняття: „Дехто говорить, що кращий той із них, до якого звик читач. Інші стверджують, що зручний зоровий спосіб сприйняття: користуючись ним, читаючи про себе, ми нікому не заважаємо... Але ми маємо на увазі користь, інтерес самого читача. З цього погляду, говорячи об'єктивно, читання вголос гарантує читачеві більший успіх у запам'ятовуванні і розумінні” [8, арк. 32]. Досвід і експеримент довели, що при читанні вголос ми запам'ятовуємо і швидше, і міцніше.

У тексті лекції „Про самостійну роботу студентів із книгою” І. Львов порушує питання про порядок читання книги: за окремими розділами чи всю підряд? Педагог вважає, що відповіді однозначної не може бути, оскільки все залежить від того, з якою книгою працює читач. Підручник доцільно читати, зупиняючись на кожному

розділі, оскільки засвоєння кожного наступного розділу має тісний зв'язок з глибоким розумінням попереднього матеріалу. В інших випадках, скажімо, при роботі з додатковою літературою, доцільно прочитати всю книгу для цілісної уяви про матеріал.

І. Львов рекомендував студентам повторне опрацювання книги, при якому інформація уже не видається новою і перебуває в тісному зв'язку з іншими питаннями, а читач може визначитись із пріоритетністю розділів книги для відповіді на питання, які його хвилюють. При повторному читанні необхідно визначити головну думку і логічну структуру книги, тобто внутрішній зв'язок між думками.

Іван Петрович Львов розробив правила роботи з книгою.

1. Робота з книгою полягає в уважному читанні її для розуміння і засвоєння прочитаного.

2. Читати книгу потрібно повільно, без поспіху.

3. Книгу, особливо наукового характеру, слід читати із олівцем у руках, причому, у власній книзі необхідно підкреслювати важливі й цікаві моменти, а потім виписувати їх на окрему карточку (цитати). Із книги загального користування варто одразу виписати цікавий фрагмент, речення чи окремий вираз, або ж, користуючись закладками, виписати окремі її частини після прочитання в цілому. Автор лекції наголошував на тому, що не варто відкладати цю справу надовго.

4. Прочитану книгу з позначками, а також виписані цитати слід періодично переглядати.

5. Студентам необхідно засвоїти таку істину: опрацьовувати доступну для розуміння літературу і поступово переходити до більш складних книг.

6. Якщо студентові щось незрозуміло, варто продовжити читання, оскільки наступний матеріал може роз'яснити складні місця. В протилежному випадку необхідно звернутися за поясненням до товариша, викладача, але не залишати незрозумілі місця.

7. Студент мусить уміти користуватися словником іншомовних слів та тлумачним словником.

8. За відсутності словника незрозумілі слова слід виписати і прояснити.

9. При роботі з книгою не можна пропускати (а деякі студенти якраз так і роблять) передмову або вступ, а також примітки.

10. Якщо виникли запитання, їх слід записати і звернутися за роз'ясненням до більш досвідченої особи.

11. Після завершення роботи з розділом і в цілому з книгою, варто себе перевірити, поставивши кілька запитань [8, арк. 35].

Нинішнім студентам, можливо, такі поради видадуться дуже простими, однак до них необхідно уважно прислухатися.

Цікавими, на нашу думку, є міркування І. Львова стосовно роботи з цитатами, їх оформленням і використанням. „Цитата – це висловлювання будь-якого автора, яке використовує реципієнт для підтвердження певної думки” [8, арк. 37], – так стверджував І. Львов і давав поради щодо проведення такого виду робіт із книгою.

1. Цитувати – це означає наводити дослівно чиїсь висловлювання для підтвердження певної думки.

2. Можна посилатись на чиїсь висловлювання, не змінюючи їх змісту, не порушуючи форми. Це також буде цитата, однак недослівна.

3. Цитати слід виписувати, дотримуючись певних вимог:

а) цитата повинна бути виписана дослівно;

б) потрібно вказати автора і роботу, звідки береться цитата, видання (наприклад, 1-е, 2-е чи 10-е), видавництво, рік видання, сторінка, нарешті, том або розділ;

в) цитата випикується чітко, на одній карточці, яка має бути певного розміру (10×15 або 8×12 см) і досить цупкою;

г) форм і способів заповнення цитат багато.

4. Цитати варто використовувати при написанні статті, реферату, доповіді, лекції. Зловживати цитатами, особливо довгими, не можна.

Окремими порадами поділився І. Львов зі своїми слухачами щодо складання плану до прочитаного тексту.

1. Для кращого засвоєння статті, наукової роботи необхідно скласти до неї план.

2. План – це ключові моменти роботи автора, в яких він послідовно розгортає свої думки, а тому – план в роботі автора і читача – серйозний етап, який розвиває логічне мислення.

3. Після складання плану до розділу і книги в цілому читач краще зможе уявити зміст прочитаного.

4. План буває простий, складний і змішаний. Вибір форми плану обумовлюється, з одного боку, змістом твору, а, з іншого, – власним вибором читача, але найбільш вживана проста і змішана форма плану.

Як бачимо, сучасні вимоги до складання плану (змісту) наукової роботи (реферату, курсової, дипломної роботи, дисертаційної студії) мало чим відрізняються від тих вимог, які запропонував свого часу доцент Чернігівського учительського інституту Іван Петрович Львов.

Дуже цікавими, корисними й актуальними для нинішніх студентів були його поради стосовно конспектування і складання тез. Не всі студенти першого курсу, особливо на початку навчання у вищому навчальному закладі, готові правильно, з найменшою тратою фізичних зусиль виконувати на перший погляд прості види навчальної роботи.

Конспект, на думку І. Львова, – це скорочена передача прочитаного, причому основного, всебічно продуманого матеріалу, однак ні в якому разі не переписування його. Перш, ніж складати конспект, радив науковець і педагог, необхідно уважно прочитати окремий розділ або всю роботу, продумати прочитане, скласти план, а потім законспектувати. Конспект він рекомендував писати на одній стороні аркуша, залишаючи поля справа для плану, зліва – для цитат, довідок, цифрових даних, назв наукових праць і т. д. До речі, і сам І. Львов так оформляв свої праці. Навіть по тексті вставляв червоним олівцем помітки і, ймовірно, при повторному опрацюванні, а на звороті тим же червоним олівцем розширено викладав певну думку. У примітці до лекції „Про самостійну роботу студентів із книгою” він зазначав, що така форма конспектування „не є єдиною, обов’язковою і досконалою. Можна конспектувати, не складаючи план, не залишаючи поля, але це не полегшить засвоєння матеріалу, а тільки зекономить час” [8, арк. 17]. А насамкінець І. Львов радив студентам час від часу переглядати, відновлювати в пам’яті прочитане, іноді доповнювати або виправляти.

Тези, за визначенням І. Львова, – це головні думки наукової роботи, доповіді чи лекції, які містять в собі положення, що потребують обґрунтування. Тези дещо

нагадують план, але ширші і більш аргументовані. Так само як і план, тези зосереджують увагу читача на головному, вчать послідовно й логічно мислити, формулювати думки і враження.

Висновки. Проаналізувавши тези та лекцію І. Львова „Про самостійну роботу студентів із книгою”, можна зробити висновки про те, що педагог з великим стажем освітянської роботи не тільки давав знання студентам із педагогіки, які викладав у Чернігівському учительському інституті, але й здійснював свою педагогічну діяльність у методичному, дослідницькому та виховному напрямах. Важливе місце в його діяльності належало організаційно-методичній роботі, прикладом якої був аналіз готовності студентів історичного факультету до самостійної роботи, на основі якого досвідчений педагог і методист сформулював педагогічні завдання. Професіоналізм викладача вищого навчального закладу виявляється в умінні на основі аналізу педагогічних ситуацій бачити і формулювати педагогічні завдання та знаходити оптимальні способи їх розв’язання.

Література.

1. Держархів Чернігівської обл. , ф р – 1495, оп. 1, спр. 13, 8 арк.
2. Держархів Чернігівської обл. , ф р – 1495, оп. 1, спр. 19, 19 арк.
3. Держархів Чернігівської обл. , ф р – 1495, оп. 1, спр. 21, 192 арк.
4. Держархів Чернігівської обл. , ф р – 1495, оп. 1, спр. 23, 39 арк.
5. Держархів Чернігівської обл. , ф р – 1495, оп. 1, спр. 25, 45 арк.
6. Держархів Чернігівської обл. , ф р – 1495, оп. 1, спр. 27, 19 арк.
7. Держархів Чернігівської обл. , ф р – 1495, оп. 1, спр. 28, 54 арк.
8. Держархів Чернігівської обл. , ф р – 1495, оп. 1, спр. 33, 39 арк.
9. Держархів Чернігівської обл. , ф р – 1495, оп. 1, спр. 36, 10 арк.
10. Держархів Чернігівської обл. , ф р – 1495, оп. 1, спр. 115, 132 арк.
11. Три століття гуманітарної та педагогічної освіти в Чернігові: від колегіуму до університету: 3б. матеріалів ювілейної наукової конференції, присвяченої 300-річчю Чернігівського колегіуму і 85-річчю Чернігівського державного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. – Чернігів: Сіверянська думка, 2001. – 125 с.

УДК 378. 147:342. 813(73)

Куковська Т.С.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка факультету психології, аспірантка

ОСНОВНІ ФОРМИ І МЕТОДИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ В ЮРИДИЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ США

В статті проаналізовано форми та методи професійної підготовки юристів в університетах США. Розглянуто методи навчання та умови проведення начальної практики студентів.

Ключові слова: професійна підготовка, юридична освіта, юридична клініка, форми і методи навчання.

В статье анализируются формы и методы профессиональной подготовки юристов в университетах США. Рассмотрено методы обучения та условия проведения учебной практики студентов.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, юридическое образование, юридическая клиника, формы и методы обучения.